

Rödgrön budget under lupp

Svensk Tidskrift den 27 augusti 2010

Ingen som följt svensk politik särskilt noga kan ha undgått att det på flera områden finns betydande motsättningar mellan oppositionspartierna. Det gemensamma budgetförslag som Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet har lagt fram detta valår är också ett unikt dokument i svensk politisk historia. Vi har för tankesmedjan Fores räkning granskat den rödgröna oppositionens förslag, ett slags politisk konsumentupplysning med andra ord.

Eftersom oppositionen accepterar merparten av de skattesänkningar som genomförts sedan 2006 är det till att börja med omotiverat att beskriva budgetförslaget som en skattechock. I relation till sänkningarna de senaste fyra åren är det inga drastiska skattehöjningar som oppositionen föreslår.

Mycket tyder däremot på att oppositionens budget är underfinansierad. Flera av de skattebaser som är tänkta att generera intäkter är känsliga för skattehöjningar och därför osäkra som intäktskällor. Framför allt gäller detta miljöskatterna. Syftet med höjda miljöskatter på exempelvis koldioxid, handelsgödsel och fluorerande växthusgaser är att skapa beteendeförändringar som innebär att skattebaserna minskar och miljöförstöringen hejdas.

Om politiken lyckas kommer skatteintäkterna att sjunka. Ett annat exempel är de hushållsnära tjänsterna som oppositionen räknar med ska finnas kvar i oförändrad omfattning efter Rut-avdragets avskaffande. Exakt hur många nya jobb Rut-avdraget har gett och kan förväntas ge är svårt att säga, men att som oppositionen gör räkna med att Rut kostar två miljarder utan att skapa ett enda jobb, är knappast korrekt.

Oppositionens förslag om höjda ersättningsnivåer i sjuk- och arbetslöshetsförsäkringen bidrar också till underfinansieringen. Enligt en relativt stor och samstämmig forskningslitteratur kan förslaget väntas leda till att fler personer kommer att nyttja dessa ersättningar, vilket medför ökade statsfinansiella kostnader.

Det är naturligtvis inte rimligt att avkräva oppositionen avancerade beräkningar av hur stora förändringarna blir, men någonstans i en 106 sidor lång politisk programförklaring borde det vara möjligt att signalera en vetskap om att dessa effekter finns och kommer att påverka utfallet. Anmärkningsvärt nog går inga sådana signaler att uppfatta.

Oppositionen föreslår kraftiga utbildningssatsningar. Eftersom jobbförlusterna de senaste två åren framförallt drabbat tillverkningsindustrin, som följd av en pågående struktumvandling, är en satsning på utbildning rätt tänkt. Men de rödgröna beaktar inte Sveriges erfarenheter från liknande satsningar på 90-talet i särskilt stor utsträckning. Ett bestående intryck är att oppositionen eftersträvar en reprisering av den typ av utbildningsprogram som Göran Perssons regeringar storsatsade på under 90-talet.

Oppositionens enskilt största utbildningssatsning ska exempelvis göras i form av ”ett nytt kunskapslyft” genom Komvux. Till skillnad från när det då begav sig finns idag ett antal detaljerade studier som indikerar att storskaliga satsningar på aktiv arbetsmarknadspolitik dras

med betydande problem, bland annat att många arbetslösa söker färre jobb under tiden som utbildningen pågår.

I syfte att få fler anställda inom välfärdstjänsterna föreslår oppositionen mer statliga pengar till kommunerna. Både det kommunala självstyret som sådant och aktuell forskning talar dock emot att höjda statsbidrag får denna effekt. Enligt en studie från Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering har ökade statsbidrag till Sveriges kommuner haft en signifikant positiv sysselsättningseffekt endast på en grupp: det har blivit fler anställda i den centrala kommunala administrationen.

Slutligen är budgetförslagets analys av politikens fördelningsprofil bristfällig. Fördelningsprofilen presenteras i ett stapeldiagram som tycks visa att alla utom de tio procent rikaste vinner på oppositionens politik. En närmare granskning av den underliggande statistiken visar emellertid att denna slutsats inte stämmer. I den promemoria från riksdagens utredningstjänst som figuren har hämtats från framgår det tydligt att det saknas 9,4 miljarder kronor för att den fördelningspolitiska analysen ska gå ihop. I genomsnitt vinner varje svensk 1 300 kronor, enligt utredningstjänstens beräkningar. Var kommer dessa pengar från?

Det visar sig att oppositionen har instruerat riksdagens utredningstjänst att beräkna fördelningseffekter för 2011 samtidigt som man har valt att lägga stora delar av finansieringen i form av skatthöjningar från och med 2012. Dessutom jämför oppositionen 2011 med 2010, inte sin egen politik med regeringens. Detta innebär att fördelningsanalysen delvis bygger på beslut som redan fattats av sittande riksdag, bland annat skattesänkningar för pensionärer och höjt flerbarnstillägg. Med tanke på att budgetmotionens siffror i övrigt uttrycks som avvikelser från regeringens politik framstår oppositionens beskrivning av de fördelningspolitiska effekterna som vilseledande.

När de fyra rödgröna partiledarna med en sådan analys som grund vid upprepade tillfällen hävdar att ”nio av tio inkomstgrupper tjänar på en rödgrön politik” finns det ett reellt behov av politisk konsumentupplysning.

Andreas Bergh, fil dr i nationalekonomi och forskare vid Lunds universitet, Ratio och Institutet för Näringslivsforskning (IFN)

Henrik Jordahl, docent i nationalekonomi och forskare vid Institutet för Näringslivsforskning (IFN)